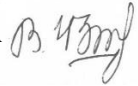

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»**

ЧОРНОПИСЬКА ВІКТОРІЯ ЗІНОВІЙВНА

УДК 342.95:348.328

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Львів – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного права та процесу Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор юридичних наук, професор
Личенко Ірина Олександрівна,
Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», завідувач кафедри цивільного права та процесу.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Суббот Анатолій Іванович,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
професор кафедри європейського та міжнародного права;

доктор юридичних наук, доцент
Чорна Вікторія Григорівна,
Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри конституційного, адміністративного та кримінального права;

доктор юридичних наук, доцент
Стрельченко Оксана Григорівна,
Національна академія внутрішніх справ, професор кафедри публічного управління та адміністрування.

Захист відбудеться «24» квітня 2021 р. о 10-00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.19 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, ауд. 226 головного корпусу).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1).

Автореферат розісланий «19» березня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Бортник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Протягом останніх років релігійні організації активно долучаються до публічно-правової сфери нашої держави через інститут капеланства (у військовій, освітній, медичній та пенітенціарній сферах), просвітницьку роботу серед соціуму задля профілактики деліктної поведінки в його середовищі. Крім того, релігійні організації є особливим плацдармом налагодження гуманітарного зв'язку держави з Донецькою та Луганською областями в умовах нинішнього збройного конфлікту.

Внаслідок проведеного за проблематикою дисертаційної роботи анкетування 400 осіб зі Львівської, Кіровоградської, Закарпатської, Київської областей та 120 посадових осіб органів публічного управління з цих областей, виявлена значна підтримка респондентами релігійних організацій. Так, 95% опитаних громадян та посадових осіб переконані у позитивному впливі релігійних організацій на державу. При цьому 40% громадян та 30% посадових осіб стверджують про важливу роль релігійних організацій при вирішенні соціальних конфліктів.

Попри це, адміністративно-правовий статус релігійних організацій, як і сукупність гарантій їхнього функціонування у сфері публічно-правових відносин, адміністративно-правової охорони їхніх прав все ще потребують удосконалення. Сучасні умови розвитку України як європейської держави вимагають формування ефективних адміністративно-правових гарантій їхнього функціонування.

Незважаючи на здійснюваний упродовж останніх десятиліть процес оновлення нормативно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, реформування системи органів публічного управління, які забезпечують реалізацію цих гарантій на практиці, все ще невирішеними залишається ціла низка проблем. Зокрема, виникла потреба врахування законодавцем нових викликів та загроз, що пов'язані зі сферою діяльності релігійних організацій, при визначенні змісту адміністративного законодавства, розширення адміністративно-деліктного законодавства. Сучасна система адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні повинна трансформуватися у систему дієвих адміністративно-правових інструментів, які забезпечують реалізацію цими інституціями їхніх прав та законних інтересів, охорону їх правових можливостей. Такі адміністративно-правові інструменти держави, учасників публічно-правових відносин та самих релігійних організацій повинні дозволити цим інституціям на якісно новому рівні реалізовувати у практичній площині їхні правові можливості у сфері релігійної, громадської діяльності, публічно-правових відносин, отримувати публічно-правові послуги, адміністративно-правовий захист від протиправної діяльності.

Опитані за темою дисертації респонденти стверджують, що на часі розширення переліку адміністративних правопорушень, що посягають на

діяльність релігійних організацій в Україні (підтримали 40% опитаних громадян та 36% посадових осіб), збільшення кола суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій (підтримали 26% опитаних громадян та 33% посадових осіб), посилення гарантування реалізації права релігійних організацій на вільну зміну канонічного підпорядкування (підтримали 14% опитаних громадян та 17% посадових осіб), удосконалення гарантування державою можливості користування культовими спорудами та протидії незаконному їх захопленню (підтримали 20% опитаних громадян та 14% посадових осіб).

Україна як поліконфесійна держава скеровує свою діяльність на забезпечення формування оптимальних адміністративно-правових гарантій діяльності усіх релігійних організацій. Зважаючи на зазначене, та з огляду на підтримання державою релігійного та конфесійного багатоманіття, видової різноманітності релігійних організацій, сформувалася складна система цих інституцій, діяльність якої супроводжується виникненням антагонізмів й конфліктних ситуацій за їх участю. Новими викликами для України стали факти використання релігії як підґрунтя для подальшого розколу у суспільстві, використання релігійних переконань для втілення сепаратистських планів та дестабілізації політичної ситуації в країні, порушення прав релігійних громад на зміну їхньої підлеглості у канонічних та організаційних питаннях, передусім, ускладнилася можливість захисту прав окремих релігійних громад в умовах анексії Криму, окупації частини Донецької та Луганської областей тощо.

Водночас, кількість нормативно-правових актів, які визначають правовий статус таких організацій, є доволі обмеженою. Питання взаємодії релігійних організацій та держави не врегульовані вітчизняним законодавством, а доцільна система правових гарантій їх функціонування досі не знайшла свого належного наукового обґрунтування.

Важливим вкладом у розвиток вітчизняної релігієзнавчої думки є праці М. Грушевського, Г. Костельника, В. Липинського, О. Лотоцького, І. Огієнка, А. Річинського, М. Шаповала, К. Шептицького, М. Шептицького та ін.

Серед дослідників взаємодії релігійних організацій та держави, впливу права на їх діяльність варто назвати таких вітчизняних авторів, як В. Борисова, Д. Вовк, А. Ковбан, Ю. Кривенко, О. Лаврик, Х. Манжалій, О. Мельничук, Д. Миронович, В. Піддубна, А. Радченко, І. Рябо, Г. Сергієнко, М. Червенкова, В. Фучеджі та ін.

У дисертації використано наукові розвідки вчених, що досліджували правові гарантії загалом та адміністративно-правові, зокрема, серед цих праць значний доробок таких авторів, як: О. Андрійко, М. Бліхар, Н. Боброва, Н. Бортник, М. Гаврильців, А. Грабильніков, О. Гончаренко, О. Долгий, М. Ейдельберг, В. Єгорова, Т. Заворотченко, М. Какимжанов, І. Когутич, І. Личенко, А. Лошкарьов, Р. Максимович, В. Мамочка, О. Мірошніченко, А. Міцкевич, А. Мордовець, О. Навроцький, О. Онуфрієнко, О. Пабат,

Т. Пашук, А. Пономаренко, О. Почанська, В. Рудик, Ф. Рудницький, В. Сапун, О. Ульяновська, І. Хомишин та ін.

Науково-теоретичною основою дисертації також слугували праці таких представників вітчизняної науки, як: В. Авер'янов, І. Артеменко, Є. Гетьман, А. Денисова, Є. Демський, В. Дудченко, І. Ієрусалімова, В. Колпаков, О. Кузьменко, М. Корнієнко, О. Користін, Я. Лазур, В. Ортинський, О. Остапенко, А. Селіванов, О. Стрельченко, А. Суббот, Є. Шульга, В. Чорна та ін.

Важливі теоретичні аспекти проблеми та окремі загальні питання адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні були представлені в низці праць таких вітчизняних авторів, як І. Андрухів, А. Арістова, С. Бубнов, В. Войналович, Т. Гарасимів, В. Ковальчук, І. Компанієць, М. Кравцова, П. Мінка, Р. Небожук, В. Новіков, В. Петрик, І. Пристінський, І. Рябко, С. Сливка, Н. Стоколос, М. Червенкова, Д. Шумунова, Л. Ярмол та ін.

Попри вагомий доробок вітчизняних авторів у досліджуваній сфері, поза їхньою увагою залишилося багато актуальних питань функціонування релігійних організацій, проблем адміністративно-правового гарантування їх діяльності.

На часі дослідження сучасного стану адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій, чинників, які впливають на них, нових викликів, що стоять перед державою щодо гарантування діяльності релігійних організацій, визначення змісту та елементів системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій та здійснення їх системно-структурної характеристики, дослідження напрямів удосконалення гарантій діяльності релігійних організацій в нашій державі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до положень Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» № 987-XII від 23 квітня 1991 р., Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р. № 2623-III, на реалізацію глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, визначених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1, Указу Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» № 722/2019 від 30 вересня 2019 року, Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженої Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV. Робота безпосередньо спрямована на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., ухвалених Національною академією правових наук України 03 березня 2016 р., наукового напрямку Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка»: «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в

Україні», схваленого Вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» від 24 червня 2014 р. (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження. *Метою* роботи є комплексний аналіз адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, визначення проблем формування та реалізації цих гарантій, напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій у сучасних умовах.

З огляду на поставлену мету визначено такі *завдання*:

– визначити наукознавчу основу і методологічні засади дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні;

– сформулювати поняття та виокремити ознаки адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні;

– схарактеризувати адміністративно-правовий статус релігійних організацій в Україні, визначити його структуру, особливості його елементів;

– здійснити системно-структурну характеристику системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні;

– розкрити зміст нормативно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні;

– означити організаційно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні;

– здійснити аналіз адміністративно-процесуальних гарантій діяльності релігійних організацій в Україні;

– визначити поняття, ознаки суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні та здійснити їхню класифікацію;

– схарактеризувати особливості адміністративно-правового забезпечення функціонування органів публічного управління, судових органів, інших учасників публічно-правових відносин як суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні;

– з'ясувати нові тенденції та напрями посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах формування громадянського суспільства в Україні та правового прогресу;

– окреслити шляхи модернізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні на основі досвіду зарубіжних країн в контексті глобалізаційного виміру.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають у сфері формування та реалізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становить комплексне використання філософських, загальнонаукових і спеціальних методів, застосування яких сприяло розкриттю предмета дослідження. Аналіз об'єкта й предмета дослідження заснований на фундаментальних засадах сучасних методологічних підходів – антропологічного, синергетичного, герменевтичного. *Антропологічний підхід* допоміг з'ясувати сутність і розкрити цінності, які пов'язані з адміністративно-правовими гарантіями діяльності релігійних організацій в Україні (*Розділ 1*). *Синергетичний підхід* застосований в процесі аналізу взаємодії усіх складових адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій (*Розділи 2, 3, 4, 5*). *Герменевтичний підхід* – дав змогу застосувати інтерпретаційні прийоми із використанням різних способів юридичного тлумачення для аналізу змісту правових джерел, їх осмислення, що сприяло поглибленому розумінню складових адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних об'єднань в Україні (*підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, Розділи 3, 4*). *Проблемно-хронологічний метод* використано для виокремлення ключових аспектів та послідовного викладу матеріалу, що структурно відображають основні аспекти теми (*Розділи 1, 2, 3, 4, 5*). За допомогою *діалектичного методу* та його категорій (загальне та особливе, необхідне і випадкове, множинність і дійсність, зміст і форма, причина і наслідок) – охарактеризовано природу прав релігійних організацій, виявлено тенденції, особливості у формуванні статусу, системи, видів суб'єктів адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні (*Розділи 1, 2, 3, 4*). *Формальний та логічний метод* використано для встановлення нормативно-правових засад діяльності релігійних організацій як учасника адміністративно-правових відносин та як спосіб, за допомогою якого реальний адміністративно-правовий процес гарантій діяльності релігійних організацій відтворюється у концептуальних положеннях правового та релігійного бачення проблеми (*підрозділи 1.1, 1.2, 3.2*). *Конкретно-історичний метод* застосовано для виявлення еволюції закономірностей становлення, розвитку адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні (*підрозділ 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, Розділ 4*). *Порівняльно-правовий метод* слугував вивченню, виявленню відмінностей та подібностей доктринальних і правових підстав модернізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні на основі правової практики, досвіду зарубіжних країн в умовах формування правового суспільства (*підрозділи 5.1, 5.2*). *Системно-структурний метод* – для розкриття внутрішньої організації підсистеми та способів взаємодії її елементів. Головним системноутворювальним елементом підсистем є суб'єкти системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій, оскільки без них неможливе їх функціонування (*підрозділи 4.1, 4.2, 4.3, 4.4*). *Метод аналізу правових актів* (один із соціальних методів) використано для аналізу ухвалених у конкретні періоди

законів, рішень щодо релігійних об'єднань (*підрозділи 3.2, 3.3, 3.4*). *Діяльнісний метод* застосовано для розкриття нормативно-правових, організаційно-правових, адміністративно-процесуальних гарантій (*підрозділи 3.1, 3.2, 3.3, 3.4*); *Компаративний метод та документальний аналіз* використовувалися для вироблення пропозицій щодо удосконалення законодавства, яке регламентує діяльність релігійних організацій (*підрозділи 5.1, 5.2*). *Загальні логічні прийоми (дедукції, індукції, моделювання)* використано для уточнення змісту окремих понять (*підрозділи 1.3, 2.1, 3.1, 4.1*). *Застосування принципів науковості, історизму, позаконфесійності* дозволило вивчати процеси і явища у динаміці та тісному зв'язку з конкретними історичними умовами їх виникнення, формування і розвитку. Відтак, дослідження проведене без елементів конформізму і з вираженням суб'єктивного авторського погляду на поставлену проблему.

Емпіричну базу дослідження становлять результати анкетування 400 осіб (100 – з Львівської, 100 – з Кіровоградської, 100 – із Закарпатської, 100 – з Київської областей) та 120 посадових осіб органів публічного управління (30 – з Львівської, 30 – з Кіровоградської, 30 – із Закарпатської, 30 – з Київської областей). Дисертаційна робота виконана з урахуванням статистичних даних, з огляду на рішення органів публічного управління, судів 2016 – 2021 рр.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена актуальністю теми дисертаційної роботи та полягає в тому, що у ній вперше на основі праць представників вітчизняної та зарубіжної юридичної науки, з огляду на зібраний емпіричний матеріал та проаналізовану нормативно-правову базу представлено комплексний аналіз адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, авторське бачення напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах формування громадянського суспільства в Україні та правового прогресу.

За підсумками проведеного дослідження здійснено формулювання низки положень, висновків, рекомендацій, які характеризуються науковою новизною, зокрема:

уперше:

– внаслідок наукового осмислення дефініції «адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій» встановлено, що вони є системою спеціальних адміністративно-правових умов, способів засобів використання, дотримання, виконання, застосування правових норм релігійними організаціями та нейтралізації загроз щодо їхньої діяльності, попередження та припинення адміністративних правопорушень, іншої протиправної діяльності щодо цих інституцій та покарання винних за їх вчинення, відновлення їх порушених прав та подано їхній науковий аналіз;

– запропоновано авторський підхід до визначення поняття адміністративно-правового статусу релігійної організації як комплексної поліструктурної категорії, що відображає систему законодавчо встановлених та

гарантованих державою прав, обов'язків релігійних організацій у відносинах з органами публічного управління, адміністративної правосуб'єктності релігійних організацій, адміністративно-правових гарантій реалізації та охорони правових можливостей цих організацій та їх відповідальності, які дозволяють сповідувати та поширювати релігійні переконання та вчення, протидіяти іншим учасникам публічно-правових відносин у випадку порушення прав релігійних організацій, а державі, в собі органів публічного управління, з іншого боку, здійснювати контроль над законністю цього процесу, усувати порушення прав громадян релігійними організаціями;

– здійснено системно-структурну характеристику усієї системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні та встановлено, що ця система є складною категорією адміністративного права, представленою спеціальними адміністративно-правовими умовами, засобами і способами забезпечення діяльності та охорони правових можливостей релігійних організацій, охоплює різні за формою реалізації, цільовою спрямованістю, правовим статусом суб'єктів їх реалізації та іншими характеристиками інструменти забезпечення втілення в життя прав релігійних організацій та їхньої адміністративно-правової охорони і захисту;

– з'ясовано нові тенденції та напрями посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах формування громадянського суспільства в Україні та правового прогресу;

– обґрунтовано потребу розширення переліку адміністративно-караних протиправних деліктів у сфері діяльності релігійних організацій, визначених КУпАП, та одночасної декриміналізації окремих складів протиправних діянь, визначених у КК України, доповнення КУпАП статтями, що дадуть змогу гарантувати захист прав релігійних громад на вибір канонічної та організаційної підлеглості, посилять відповідальність за незаконне створення переваг та обмежень для громадян на релігійному ґрунті, за поширення інформації, що розпалює релігійну ворожнечу та міжконфесійне протистояння;

– запропоновано розширити перелік органів публічного управління, уповноважених гарантувати діяльність релігійних організацій, та розроблено пропозиції щодо удосконалення організаційної структури органів, що наділені функціями адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій;

удосконалено:

– теоретичне визначення понять, що допомагають зрозуміти особливості функціонування релігійних організацій, сферу їх діяльності («релігія», «релігійний конфлікт», «релігійна організація», «церква», «секта» «свобода віросповідання», «свобода совісті», «державна політика в сфері свободи совісті», «свобода релігії», «конфесія», «монастир», «релігійна громада») і тих, що закладають теоретичну основу адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій («адміністративно-правова

гарантія», «адміністративно-правові умови реалізації та захисту прав», «адміністративно-правові засоби реалізації та захисту прав», «адміністративно-правові способи реалізації та захисту прав»);

– класифікацію суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні;

– науковий аналіз правового статусу органів публічного управління та судових органів як суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні;

– теоретичне обґрунтування сучасних адміністративно-правових засад відповідальності релігійних організацій в Україні;

– теоретико-правові положення щодо змісту адміністративно-правових гарантій діяльності закладів вищої духовної освіти в контексті сучасного освітнього законодавства України;

набуло подальшого розвитку:

– історико-правовий аналіз різних історичних етапів функціонування церкви та різних релігійних організацій на території сучасної України, історичної ролі церкви в житті держави та гарантованості правового статусу релігійних організацій державою у різні історичні періоди, закріплення у законодавстві правового статусу релігійних організацій, історичної зумовленості сучасного законодавства у сфері діяльності релігійних організацій, прийняття правових норм та їхню змістовну зміну;

– науковий аналіз адміністративної правосуб'єктності релігійних організацій в Україні;

– наукові підходи до визначення прав та обов'язків релігійних організацій в Україні у публічно-правовій сфері;

– деталізація різновидів прав релігійних організацій;

термінологічне окреслення нормативно-правових, організаційно-правових, адміністративно-процесуальних гарантій діяльності релігійних організацій в Україні;

– наукове обґрунтування потреби посилення адміністративно-правових гарантій функціонування інституту капеланства в Україні;

– теоретичне обґрунтування потреби оновлення адміністративно-правових гарантій реалізації права на мирні зібрання в контексті функціонування релігійних організацій;

– наукові погляди на визначення шляхів модернізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні на основі досвіду зарубіжних країн в контексті глобалізаційного виміру.

Практичне значення одержаних результатів дослідження зумовлене науковою новизною дисертаційної роботи, полягає в тому, що дисертація і сформульовані в ній положення, висновки, пропозиції мають науково-теоретичне і практичне значення і можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для поглиблення подальших наукових досліджень адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій (*акт впровадження результатів дисертаційного дослідження Львівського інституту ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від 25 лютого 2021 р.*);

– *правотворчій сфері* – для вдосконалення положень чинного законодавства щодо діяльності релігійних організацій в Україні та адміністративно-правових відносин у сфері гарантування їх функціонування;

– *практичній діяльності* – задля удосконалення практичної діяльності суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні (*довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження Управління превентивної діяльності Головного управління Національної поліції у Львівській області від 23 лютого 2021 р. № 391/15/01.21; довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області*);

– *навчальному процесі* – для удосконалення викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право і процес», «Правозастосування», «Взаємодія підрозділів Національної поліції з громадськістю», «Профілактика правопорушень», «Публічне адміністрування», «Адміністративні процедури та адміністративні провадження: проблеми кореляції», «Правоохоронні органи України», «Організація служб безпеки підприємств установ та організацій» та з метою підготовки підручників, посібників, методичних рекомендацій, викладання лекційного матеріалу та проведення семінарських занять з цих навчальних дисциплін (*довідка про використання в навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» результатів дисертаційного дослідження від 16.03.2021 р. № 67-01-488; акт впровадження результатів дисертації Львівського державного університету внутрішніх справ від 11.03.2021 р. № 31*).

Особистий внесок здобувача. Дисертація становить результат самостійної наукової роботи здобувача. Обґрунтовані у дисертаційній роботі положення, висновки отримані особисто здобувачем у результаті наукових досліджень. Використання результатів наукових досліджень інших авторів супроводжується посиланнями на відповідні джерела.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації були апробовані, зокрема, на: VI Міжнародному молодіжному науковому форумі «*Litteris et Artibus*» (м. Львів, 24–26 листопада 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «*Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України*» (м. Хмельницький, 8 грудня 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «*Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції*» (м. Львів, 8–9 лютого 2016 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «*Особливості*

розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів» (м. Дніпро, 26 жовтня 2016 р.); Всеукраїнському круглому столі «Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції» (м. Львів, 9 грудня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, 28 лютого 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Нормативно-правове регулювання діяльності новітніх релігійних рухів і сект: міжнародний досвід та українські перспективи» (м. Львів, 30–31 березня 2017 р.); заочній науково-практичній конференції «Право та держава у метаантропологічній проекції сучасності» (м. Львів, 27 квітня 2017 р.); третій науково-практичній конференції «Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід» (м. Львів, 19 травня 2017 р.); Шостій Всеукраїнській науково-теоретичній інтернет-конференції «Місцева влада й самоврядування в Україні та державах світу: історія та сучасність (аспекти права). На вшанування пам'яті проф. Юрія Панейка» (м. Львів, 19 травня 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 30 травня 2017 р.); Всеукраїнському круглому столі «Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції» (м. Львів, 8 грудня 2017 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції» (м. Львів, 27 березня 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми науки і практики у світлі євроінтеграції» (м. Львів, 17–18 травня 2018 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Виконавча влада в Україні та інших державах: історія та сучасність (аспекти права)» (м. Львів, 7 грудня 2018 р.); Всеукраїнському круглому столі «Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції» (м. Львів, 7 грудня 2018 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Законодавча влада в Україні та інших державах світу: історія та сучасність (аспекти права)» (Львів, 31 травня 2019 р.); Всеукраїнському круглому столі «Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції» (м. Львів, 9 грудня 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (м. Львів, 30 травня 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «До 150-ліття від дня народження блаженного священномученика Климентія (Шептицького) та до 100-ліття перенесення осідку монахів Студійського Уставу до Святоуспенської Унівської Лаври» (м. Львів, 28 березня 2019 р.); Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Персоналії українських правників – творців Української державності: історія і сучасність» (м. Львів, 30 травня 2020 р.).

Публікації. Основні положення та результати опубліковано в 47 наукових працях, з них: 2 одноосібні монографії, 3 колективні монографії, 21

стаття, з яких 3 – у наукових періодичних виданнях інших держав, 18 – у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, та 21 – у збірниках тез наукових конференцій, які констатують апробацію результатів дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Структура й обсяг дисертаційної роботи зумовлені метою, завданнями та предметом дослідження. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, п'яти розділів, які містять 17 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (553 найменування) та додатків (на 33 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 486 сторінок, з них 370 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, вказано на зв'язок з науковими програмами, планами і темами, визначено мету та завдання роботи, об'єкт і предмет, емпіричну та методологічну основу роботи, розкрито наукову новизну, з'ясовано науково-теоретичне і практичне значення одержаних результатів; деталізовано інформацію про апробацію основних положень роботи, публікації за темою дослідження, окреслено структуру та обсяг дисертаційної роботи.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Наукознавча основа дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні»* представлено наукознавчу основу дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Вона сформована за рахунок систематизованого аналізу результатів наукових досліджень представників вітчизняної та зарубіжної науки, зокрема досліджень історичних етапів трансформації взаємин релігійних організацій та держави, інституційного становлення релігійних організацій, їхніх трансформаційних перетворень, історичної зміни чинників, що зумовлюють правовий статус релігійних організацій у нашій державі, проблем адміністративно-правового гарантування правового статусу цих інституцій, суперечностей у змісті владних правових рішень щодо релігійних організацій, що мали юридичну силу у певний історичний період, наукових підходів, що відображають наукову інтерпретацію основних термінів та понять («релігійна організація», «релігійна громада», «релігійна група», «релігійне об'єднання», «секта», «релігійна асоціація», «релігійна меншина», «правова гарантія» тощо). Історіографічна компонента наукознавчої основи дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні охоплює праці вітчизняних та іноземних науковців кількох блоків. До змісту першого блоку історіографічної

компоненти наукознавчої основи дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій варто віднести праці, що стосуються різних історичних етапів функціонування церкви та релігійних організацій на території сучасної України, історичної ролі церкви в житті держави та гарантованості правового статусу релігійних організацій державою у різні історичні періоди, правового статусу релігійних організацій, історичної зумовленості сучасного законодавства в сфері діяльності релігійних організацій, прийняття правових норм та їхньої змістовної зміни. До другого блоку віднесено юридичні дослідження, що пов'язані з релігією, з'ясуванням правового статусу релігійних організацій, взаємозв'язку релігійних утворень та держави в сучасній Україні. Зміст третього блоку наукових праць стосується правових, адміністративно-правових гарантій та винятково адміністративно-правових досліджень процесу гарантування державою діяльності релігійних організацій. У контексті розглянутого питання виокремлено та охарактеризовано історичну компоненту наукознавчої основи дослідження адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій.

У підрозділі 1.2 *«Методологія дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні»* представлено методологічну основу дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Окреслено комплекс філософсько-світоглядних, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що забезпечує єдність гносеологічного, соціально-філософського та міжнародно-правового аналізу особливостей системи досліджуваних адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Методологічну основу роботи становить комплексне використання філософських, загальнонаукових і спеціальних методів, застосування яких сприяло розкриттю предмета дослідження. Осмислення принципів сучасної юридичної методології, її підходів, методів, засобів і використання дослідницьких прийомів сприяло подоланню тематичної звуженості, ідеолого-апологетичної та конфесійної спрямованості здійснюваного дослідження актуальної для науки адміністративного права проблематики.

У підрозділі 1.3 *«Поняття та ознаки адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні»* встановлено, що адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій є системою спеціальних адміністративно-правових умов, способів, засобів використання, дотримання, виконання, застосування правових норм релігійними організаціями та нейтралізації загроз щодо їхньої діяльності, попередження та припинення адміністративних правопорушень, іншої протиправної діяльності щодо цих інституцій та покарання винних за їх вчинення, відновлення їх порушених прав. Загалом права релігійних організацій, що забезпечуються державою через систему адміністративно-правових гарантій, представлено трьома блоками: права у сфері публічного управління та отримання адміністративно-правових

послуг; на участь у громадському житті; на адміністративно-правовий захист. У системі адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій визначено дві підсистеми таких гарантій, зокрема гарантії реалізації адміністративно-правових норм, що регулюють діяльність релігійних організацій (використання, дотримання, виконання, застосування правових норм релігійними організаціями) та гарантії адміністративно-правової охорони (гарантії належної реалізації державою засобів та способів попередження, припинення правопорушень щодо релігійних організацій та покарання правопорушників за незаконну діяльність щодо релігійних організацій, відновлення порушених прав). Разом вони становлять гарантії діяльності релігійних організацій. У кожній з цих підсистем як елементи варто виокремити адміністративно-правові гарантії-умови; гарантії-способи та гарантії-засоби забезпечення функціонування таких релігійних організацій. У контексті розглянутого питання подано класифікацію ознак адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, як комплексу характеристик, що відображають їх правову природу, спрямованість, засади формування, структурну будову тощо.

Розділ 2 «Адміністративно-правовий статус релігійних організацій в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «*Поняття та структура адміністративно-правового статусу релігійних організацій в Україні*» встановлено, що адміністративно-правовий статус релігійної організації – це система адміністративно-правових характеристик, що визначають її взаємозв'язок із суспільством та державою, права та обов'язки в системі публічно-правових відносин, особливості адміністративно-правової відповідальності та адміністративно-правові гарантії її функціонування. Він є комплексною поліструктурною категорією, що відображає систему законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, обов'язків релігійних організацій у відносинах з органами публічного управління, правосуб'єктності релігійних організацій, адміністративно-правових гарантій реалізації та охорони правових можливостей цих організацій та їх відповідальності, що дозволяють сповідувати та поширювати релігійні переконання та вчення, протидіяти іншим учасникам публічно-правових відносин у випадку порушення прав релігійних організацій, а державі, в собі органів публічного управління з іншого боку, здійснювати контроль над законністю цього процесу, усувати порушення прав громадян релігійними організаціями. Висвітлено особливості адміністративно-правового статусу релігійних об'єднань, релігійних громад, сект, монастирів, релігійних управлінь та центрів, духовних закладів освіти, релігійних братств в Україні. Внаслідок цього виокремлено такі характерні ознаки правового статусу релігійної організації як учасника адміністративних правовідносин: невідприємницький характер діяльності та неприбутковість, організаційна єдність, державна реєстрація, майнова відокремленість, можливість захищати

свої права у публічно-правовій сфері, оскаржувати дії та рішення органів публічного управління, бути позивачем в суді, здійснювати діяльність задля задоволення релігійних прав та інтересів віруючих і поширення релігійних переконань та учень.

У підрозділі 2.2 «Адміністративна правосуб'єктність релігійних організацій в Україні» представлено адміністративну правосуб'єктність релігійних організацій в Україні як комплексну їх правову характеристику, що передбачає наявність важливих структурних елементів, серед яких адміністративна правоздатність релігійних організацій, що наділяє ці інституції можливістю бути носієм суб'єктивних адміністративних прав та обов'язків у немайновій, майновій, організаційній та інших сферах їх діяльності, адміністративна дієздатність як здатність релігійних організацій власними усвідомленими діями втілювати в життя адміністративні права й обов'язки та адміністративна деліктоздатність, що ґрунтується на здатності нести адміністративну відповідальність за протиправну діяльність. Загалом адміністративна правосуб'єктність релігійних організацій в Україні значною мірою зумовлена специфікою взаємодії не лише таких організацій з організаціями публічного управління, але й між собою в державі.

У підрозділі 2.3 «Права та обов'язки релігійних організацій в Україні у публічно-правовій сфері та права громадян, пов'язані зі свободою віросповідання» деталізовано основні блоки прав релігійних організацій, що забезпечуються державою через систему адміністративно-правових гарантій: 1) права у сфері публічного управління та отримання адміністративно-правових послуг; 2) права на участь у громадському житті, громадську безпеку та порядок під час проведення громадської та релігійної діяльності, отримання захисту від правоохоронних органів під час реалізації заходів громадського характеру; 3) права на адміністративно-правовий захист (через реалізацію можливості подання адміністративної скарги, здійснення адміністративно-юрисдикційного провадження, оскарження рішень, дій та бездіяльності органів публічного управління в адміністративно-правовому порядку, притягнення осіб, винних у вчиненні адміністративних правопорушень щодо релігійних організацій до адміністративної відповідальності). Деталізовано перелік обов'язків релігійних організацій у публічно-правовій сфері. Серед заборон, що стосуються релігійних організацій – надання політичним партіям фінансової підтримки, делегування своїх представників як кандидатів до органів публічного управління, залучення до виборчих кампаній через агітацію та фінансування, втручання у роботу інших релігійних інституцій. Зміст прав релігійних організацій тісно пов'язаний зі специфікою прав громадян, що стосуються свободи віросповідання. Встановлено, що свобода віросповідання є орієнтиром для реалізації значно ширшого переліку прав людей у релігійній сфері. Серед таких свобода вільного обрання тієї релігії, яку особа хоче сповідувати, бути

засновником, членом релігійної організації, брати участь у релігійних заходах, богослужіннях, поширювати релігійні погляди, брати участь у релігійних масових заходах, здійснювати індивідуальну благодійну діяльність, навчатися у закладах духовної освіти тощо.

У *підрозділі 2.4 «Адміністративно-правові засади відповідальності релігійних організацій в Україні»* виокремлено найважливіші засади адміністративно-правової відповідальності релігійних організацій в Україні, визначено недоліки чинного законодавства у цій сфері. Встановлено, що адміністративна відповідальність релігійних організацій має загальні ознаки адміністративної відповідальності й водночас, містить певні особливості, що характеризують саме її. Додатковими ознаками, що вирізняють адміністративну відповідальність релігійних організацій є те, що підстави притягнення цих інституцій до адміністративної відповідальності можуть не стосуватися сфери релігійної діяльності, а бути пов'язаними з їх діяльністю як організацій, що можуть функціонувати у різних сферах господарювання, однак задля досягнення цілей, визначених статутом цієї організації (сповідання, проповідання певної релігії, проведення богослужінь, тощо). Деліктоздатність релігійних організацій пов'язана з фактом реєстрації цих інституцій. Виявлено, що нормативно-правова регламентація підстав та порядку притягнення релігійних організацій до адміністративної відповідальності є недосконалою, чинне законодавство є нечітким, системно не визначає зміст деліктних проявів цих інституцій та систему покарань за їх вчинення. Встановлено, що в умовах загострення міжконфесійного протистояння, яке зумовлене бажанням окремих релігійних громад змінити організаційне та канонічне підпорядкування, збільшенням фактів використання маніпулятивних технологій на релігійному ґрунті, загострення проблем, пов'язаних з санітарно-епідеміологічною ситуацією в країні, та багатьох інших, що пов'язані зі сферою діяльності релігійних організацій, відсутність законодавства, що регламентує порядок притягнення їх до відповідальності, є негативним чинником, який впливає не лише на захист прав громадян, правопорядок, але й на національну безпеку загалом та потребує особливої уваги законодавця.

Розділ 3 «Система адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 3.1 «Поняття та структура системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні»* доведено, що система адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні є не просто певним набором засобів і способів, спрямованих на реалізацію та захист прав особи, механічним поєднанням складових, а єдиною системою зі своєрідними взаємними зв'язками, правилами функціонування. Ця система у найзагальнішому вигляді може бути представлена спеціальними адміністративно-правовими гарантіями-умовами, гарантіями-засобами і

адміністративно-правовими гарантіями-способами забезпечення діяльності релігійних організацій. В Україні продовжується реформування системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Потребу її удосконалення визнали 98% опитаних за темою дисертації громадян та 96% посадових осіб. Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні можуть мати різні видові прояви. Найбільш виправданими критеріями для класифікації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій визнано специфіку шляхів досягнення мети щодо гарантування, їх правову природу, функціональне призначення (цільову спрямованість), форму реалізації адміністративно-правових гарантій, види діяльності самих релігійних організацій, на які скерований гарантуючий вплив, правовий статус суб'єктів гарантування.

У підрозділі 3.2 «*Нормативно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні*» сформульовано визначення нормативно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Обґрунтовано висновок, що вони становлять систему адміністративно-правових норм, розміщених у законодавстві України, адміністративно-правових актів, інших нормативних інструментів, які фіксують правовий статус релігійної організації та механізми протидії порушенню їх прав. При цьому вони становлять джерело фіксації прав релігійних організацій з приводу їх статутної діяльності, користування захистом держави щодо прав та законних інтересів релігійних організацій, звернення до уповноважених державних органів щодо проведення реєстраційних та інших адміністративних процедур, отримання адміністративних послуг на рівні з іншими юридичними особами, представлення і захисту інтересів релігійних організацій в органах публічного управління, органах місцевого самоврядування згідно із законодавством, судовий захист прав, притягнення до відповідальності осіб, винних у діях, що порушують права релігійних організацій, покарання за вчинення яких передбачено КУпАП, та законодавчого врегулювання порядку діяльності органів публічного управління й інших суб'єктів щодо їх реального втілення в життя (Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, правоохоронних, судових органів, органів місцевого самоврядування, Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій тощо). Регулятивні норми як адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій визначають адміністративно-правову регламентацію та практичну основу їх діяльності, а також умови та порядок реєстрації їхніх статутів, порядок взаємодії з органами публічного управління. Охоронні ж норми стосуються забезпечення примусового виконання визначених у регулятивних нормах вимог при невиконанні їх суб'єктами та учасниками публічно-правових відносин щодо релігійних організацій. Такі примусові дії забезпечуються застосуванням заходів адміністративної відповідальності, розгляду спірних питань судами.

У підрозділі 3.3 «*Організаційно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні*» подано визначення організаційно-правових гарантій діяльності релігійних організацій. З'ясовано, що вони становлять широкий перелік адміністративно-правових інструментів, які стосуються організації та діяльності органів публічного управління, громадських організацій у сфері реалізації прав релігійних організацій, усунення можливості заподіяння шкоди цим інституціям; визначеності порядку легалізації їх правового статусу, припинення їх діяльності; реалізації можливості судового захисту їх прав, зокрема захисту у взаємовідносинах з органами публічного управління тощо.

У підрозділі 3.4 «*Адміністративно-процесуальні гарантії діяльності релігійних організацій в Україні*» подано розгорнутий аналіз правової природи та особливостей адміністративно-процесуальних гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Виявлено, що вони набувають форми певних адміністративних, судових процедур, або інструментів, які є засобами захисту прав релігійних організацій в рамках судового захисту (позовна заява, заява, судові акти), або засобами-гарантіями у адміністративному порядку (заява, скарга, рішення органу публічного управління). Внаслідок дослідження судової практики встановлено, що вони відображають реальні механізми процесуального забезпечення втілення прав цих організацій в життя, підтримання режиму захищеності таких прав та реагування державних інституцій на їхнє порушення. Їх належна нормативна фіксація та організаційне, інституційне забезпечення реалізації здатне в найширшому сенсі гарантувати захищеність правових можливостей релігійних організацій.

Розділ 4 «Суб'єкти системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 4.1 «*Поняття та види суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні*» доведено, що система адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні та діяльність її суб'єктів націлені на реалізацію політики держави щодо забезпечення свободи совісті та віросповідання, втілення в життя законів та інших нормативно-правових актів у сфері функціонування релігійних організацій, забезпечення законності та охорони громадського порядку у сфері діяльності релігійних організацій, охорону прав та законних інтересів цих інституцій, протидію правопорушенням щодо них. Сучасна система суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні спрямована на комплексну підтримку функціонування цих інституцій. За результатами проведеного за темою дисертації опитування найбільш ефективною визнана робота судових органів щодо адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні (підтримали 39% опитаних громадян та 31% посадових осіб), якість роботи Національної поліції України у цій сфері визнали 30% опитаних громадян та 33% посадових

осіб. Доволі ефективною в цій сфері також визнана робота місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (підтримали 23% опитаних громадян та 19% посадових осіб). Водночас, найменше схвалення стосувалося діяльності новоствореної Державної служби України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) (підтримали 8% опитаних громадян та 17% посадових осіб). Удосконалення її діяльності, розширення її компетенції у адміністративно-правовому гарантуванні діяльності релігійних організацій в Україні потребує особливої уваги законодавця. На часі наділення її повноваженнями щодо протидії деліктам відносно правопорушень у релігійній сфері, координації роботи щодо захисту прав релігійних організацій. Узагальнивши характеристики органів публічного управління, які реалізують гарантування діяльності релігійних організацій, їх класифіковано за сферою реалізації повноважень щодо гарантування діяльності релігійних організацій, формами його реалізації, характером компетенції та можливістю застосування заходів адміністративно-правового примусу.

У підрозділі 4.2 «*Органи публічного управління як суб'єкти системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні*» визначено, що органами публічного управління-суб'єктами системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні є організаційно та юридично оформлені інституції, що наділені координаційними, контрольними та правоохоронними функціями щодо релігійних організацій, компетенція яких визначається державою та стосується забезпечення реалізації прав релігійних організацій та їхньої охорони. Органи публічного управління, що входять до системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні, диференціюються залежно від завдань, на виконання яких спрямовані повноваження, організаційно-правових форм цих органів, самостійності реалізації функцій держави, залежно від місця органу публічного управління в ієрархії органів публічного управління. Результати проведеного за темою дисертації опитування засвідчують високу підтримку значення діяльності органів публічного управління для адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій. Повністю підтримали потребу наділення органів публічного управління повноваженнями щодо гарантування діяльності релігійних організацій висловили 75% опитаних громадян та 45% посадових осіб. Натомість деяка частка опитаних стверджувала про потребу обмеження сфери їх діяльності повноваженнями щодо їх легітимізації (підтримали 4% опитаних громадян та 24% посадових осіб), чи протидії адміністративним та кримінальним деліктам у цій сфері (підтримали 17% опитаних громадян та 26% посадових осіб), про негативне сприйняття ролі органів публічного управління для гарантування діяльності релігійних організацій заявили лише 4% опитаних громадян та 5% посадових осіб. Діяльність органів публічного управління щодо релігійних організацій

проявляється різносторонньо. Серед основних напрямів – це здійснення процедур, що пов'язані з адміністративно-правовим забезпеченням реалізації прав релігійних організацій (реєстраційні та дозвільні процедури щодо них як юридичних осіб, процедури надання адміністративних послуг, адміністративно-правового забезпечення релігійної діяльності, проведення мирних зібрань), та адміністративно-правовою охороною їхніх прав (застосування адміністративно-правових заходів попередження та припинення адміністративних правопорушень щодо цих інституцій, застосування заходів адміністративної відповідальності з метою адміністративно-правового захисту прав релігійних організацій та адміністративно-правових заходів задля відновлення їх прав).

У підрозділі 4.3 *«Судові органи як суб'єкти системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні»* визначено правові засади функціонування судових органів як суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні. Спираючись на результати опитування респондентів за темою дисертації, встановлено, що судові органи є одними з найефективніших суб'єктів охорони прав та законних інтересів релігійних організацій. Спираючись на судову практику, встановлено, що можливість прийняття судовими органами рішень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності за дії, що порушують права релігійних організацій, реалізація засобів судового контролю, судових засобів захисту прав релігійних організацій шляхом визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності органів публічного управління, які порушують права релігійних організацій, є запорукою гарантування захисту прав цих інституцій. Судові органи є суб'єктами гарантування права на легалізацію правового статусу релігійних організацій, захисту їх майнових та інших прав.

У підрозділі 4.4 *«Інші учасники публічно-правових відносин як суб'єкти системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні»* наголошено на важливості роботи низки інституцій держави у досліджуваній сфері. Серед них Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), самі релігійні організації, що в порядку самозахисту впливають на адміністративні правовідносини у релігійній сфері. Спільним органом різних релігійних організацій, що діє на постійній основі та здійснює свою діяльність задля гарантування їх прав та законних інтересів є Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій (ВРЦіРО). Самі релігійні організації реалізують власні активні дії як суб'єкти гарантування своєї діяльності. Вони наділені можливістю звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування, районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів, адміністративних судів та можливістю самозахисту в рамках закону.

Розділ 5 «Напрями удосконалення адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 5.1 *«Напрями посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах формування громадянського суспільства в Україні та правового прогресу»* встановлено, що на сферу адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах найбільше впливають умови правового прогресу та формування громадянського суспільства в Україні. Трансформація адміністративно-правових норм на засадах виявлення найдосконаліших форм правового регулювання задля максимального задоволення комунікативних, релігійних, морально-етичних, правових можливостей членів релігійних організацій є найважливішим завданням сучасної держави. Аргументовано класифікацію напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій, зважаючи на чинники формування громадянського суспільства та правового прогресу в Україні. Обґрунтовано потребу розширення переліку протиправних деліктів у сфері діяльності релігійних організацій, визначених КУпАП, та одночасної декриміналізації окремих складів протиправних діянь, визначених у КК України. Розроблено та запропоновано зміни до змісту КУпАП щодо розширення переліку адміністративних правопорушень, що порушують права релігійних організацій. Задля практичного втілення заявленого розроблено пропозиції щодо внесення змін до окремих статей Кодексу України про адміністративні правопорушення (Глава 14), Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII, Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 812. Також запропоновано організаційні зміни у складі ДЕСС, МВС України задля посилення гарантування діяльності релігійних організацій. Акцентовано на потребі посилення роботи органів публічного управління задля попередження та припинення правопорушень, що виникають щодо реалізації права релігійних організацій на вільну зміну канонічного підпорядкування, користування культовими спорудами та щодо земельно-майнових прав релігійних організацій, проведення ними масових заходів. Особлива увага приділена напрямам посилення адміністративно-правових гарантій діяльності закладів вищої духовної освіти в контексті сучасного освітнього законодавства України, функціонування інституту капеланства в Україні, забезпечення права на мирні зібрання тощо.

У підрозділі 5.2 *«Модернізація адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні на основі досвіду зарубіжних країн в контексті глобалізаційного виміру»* визначено, що модернізація

адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні повинна здійснюватися на основі досвіду зарубіжних країн, серед яких США, Велика Британія, Австралія, Канада. Специфікою України є поліконфесійність, відсутність моделі національної церкви. Близькість до американської моделі релігійного деномінаціоналізму спонукала до врахування досвіду США при оновленні адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. На основі досвіду зарубіжних країн в контексті глобалізаційного виміру запропоновано оновлення вітчизняного законодавства, приведення його у відповідність до міжнародних стандартів у сфері релігійних відносин (до вимог ст. 9 та ст. 11 Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод, відповідно до вимог практики Європейського суду з прав людини, Керівних принципів для аналізу законодавства стосовно релігії чи віри, схвалених Парламентською асамблеєю ОБСЄ та Венеціанською комісією у 2004 р.).

ВИСНОВКИ

У дисертації внаслідок проведеного аналізу наукових підходів та концепцій, з використанням сучасного методологічного інструментарію, кількісних і якісних результатів емпіричних досліджень, запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні правової природи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, проблем формування та реалізації цих гарантій на практиці, напрямів посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах.

Досліджений теоретичний та практичний матеріал дав змогу сформулювати низку висновків та науково-практичних пропозицій:

1. Формування наукознавчої основи дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні дало змогу опанувати вихідні теоретичні дефініції, концепції, наукові твердження, які дозволяють визначити основний вектор пізнання задекларованих у дисертації проблем, є основою для розробки наукових, законодавчих, прикладних пропозицій щодо досліджуваних питань. Результатом стало формування наукознавчої основи дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, упорядкування наукової інтерпретації, визначення основних підходів до тлумачення ключових термінів та понять, які використовуються при здійсненні наукового дослідження окресленої теми роботи. Термінологічна та понятійна визначеність основних категорій, що використовуються у змісті цього дисертаційного дослідження, стала запорукою якості сформульованих висновків, положень, практичних пропозицій. Другою складовою наукознавчої основи визначено історіографічний аналіз досліджуваної наукової проблеми. Історіографічна компонента охоплює праці

вітчизняних та іноземних науковців кількох блоків. Зокрема, це загальні праці історичного, релігійного, пропагандистського контексту, що присвячені діяльності релігійних організацій, формуванню новітніх релігійних організацій, другі – юридичні дослідження правового статусу релігійних організацій та взаємозв'язку релігійних утворень та держави в сучасній Україні, треті – праці, що стосуються змісту правових та адміністративно-правових гарантій як правового явища та винятково адміністративно-правові дослідження процесу гарантування державою діяльності релігійних організацій. Доповнює наукознавчу основу дослідження адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій її історико-правова складова. У історико-правовій ретроспективі релігійні організації пройшли шлях трансформації від суб'єктів, що були частиною державної влади, потім не визнавалися державою, аж до активних учасників соціальних, публічно-правових процесів, що відокремлені від держави, однак взаємодіють з нею на паритетних засадах. Методологічна основа роботи представлена комплексним використанням філософських, загальнонаукових і спеціальних методів, застосування яких сприяло розкриттю предмета дослідження. Аналіз об'єкта й предмета дослідження заснований на фундаментальних засадах сучасних методологічних підходів – антропологічного, синергетичного, герменевтичного.

2. Встановлено, що адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій – система спеціальних адміністративно-правових умов, способів засобів використання, дотримання, виконання, застосування правових норм релігійними організаціями та нейтралізації загроз щодо їхньої діяльності, попередження та припинення адміністративних правопорушень, іншої протиправної діяльності щодо цих інституцій та покарання винних за їх вчинення, відновлення їх порушених прав. Гарантії-способи реалізації правового статусу релігійних організацій є сукупністю визначених адміністративно-правовими актами процедур, що можуть реалізуватися органами публічного управління чи самими релігійними організаціями для забезпечення реалізації їхніх прав. Серед таких процедури оскарження у суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів самоврядування, посадових і службових осіб в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України; відшкодування заподіяної ними шкоди; процедури реалізації прав на отримання адміністративно-правових послуг (реєстрації релігійних організацій, припинення їх діяльності, реєстрації права власності на майно та земельні ділянки); процедури реалізації права на звернення до органів публічного управління в адміністративному порядку зі скаргою, заявою, попередження та припинення незаконної діяльності з боку інших осіб, притягнення винних до відповідальності. Гарантії-засоби реалізації правового статусу релігійних організацій охоплюють широку систему інструментів (нормативно-правові акти, норми права, правозастосовна діяльність та індивідуальні юридичні

акти), які набувають значення засобів їх реалізації та захисту (охорони). Зважаючи на специфіку правової природи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, слід виокремити наступні їх ознаки: 1) спрямованість на підтримання активної чи пасивної поведінки релігійних організацій щодо задоволення їх потреб, прагнень, прав та законних інтересів, здійснення дозволеної законом діяльності задля цього, вплив на суспільні відносини з метою створення правових умов для діяльності релігійних організацій та формування правових інституцій і процедур, завдяки яким може реалізовуватися охорона (захист) правових можливостей релігійних організацій; 2) спрямованість на реалізацію адміністративно-правових можливостей релігійних організацій у сфері публічного управління та отримання адміністративно-правових послуг, можливості брати участь у релігійному та громадському житті, прав на громадську безпеку та порядок під час проведення релігійної та громадської діяльності, отримання захисту від правоохоронних органів під час реалізації заходів громадського характеру, на інші прояви адміністративно-правового захисту; 3) формування на засадах законності, нормативної визначеності, заборони заподіяння шкоди правам та законним осіб, що не належать до них та інтересам населення загалом, державі; 4) їх системність та комплексність, представлення системою правових умов, способів, засобів забезпечення можливості реалізації їх правових можливостей, яка становить сукупність інструментів, чинників, процедур, які дають змогу втілитися на практиці прагненням та законним інтересам релігійних організацій, відновити правові можливості, що були порушені, притягнути винних до адміністративної відповідальності, можливість набуття рис нормативно-правових, організаційно-правових, адміністративно-процесуальних гарантій діяльності релігійних організацій.

3. Встановлено, що адміністративно-правовий статус релігійної організації – це комплексна поліструктурна категорія, що відображає систему законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, обов'язків релігійних організацій у відносинах з органами публічного управління, адміністративної правосуб'єктності релігійних організацій, адміністративно-правових гарантій реалізації та охорони правових можливостей цих організацій та їх відповідальності, які дозволяють сповідувати та поширювати релігійні переконання та вчення, протидіяти іншим учасникам публічно-правових відносин у випадку порушення прав релігійних організацій, а державі, в собі органів публічного управління, з іншого боку, здійснювати контроль над законністю цього процесу, усувати порушення прав громадян релігійними організаціями. Елементами адміністративно-правового статусу релігійної організації як колективного суб'єкта права є адміністративні права, обов'язки, адміністративна правосуб'єктність (адміністративна правоздатність, дієздатність та деліктоздатність), адміністративно-правові гарантії діяльності, адміністративна відповідальність.

4. Здійснено системно-структурну характеристику системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Система адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій – складна категорія адміністративного права, що може бути представлена спеціальними адміністративно-правовими умовами, засобами і способами забезпечення діяльності та охорони правових можливостей релігійних організацій, охоплює різні за формою реалізації, цільовою спрямованістю та іншими характеристиками інструменти забезпечення втілення в життя прав релігійних організацій та їхньої адміністративно-правової охорони і захисту. Обрано критеріями для класифікації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій специфіку шляхів досягнення мети щодо гарантування, їх правову природу, функціональне призначення (цільову спрямованість), форму реалізації адміністративно-правових гарантій, види діяльності самих релігійних організацій, на які скерований гарантуючий вплив, правовий статус суб'єктів гарантування. Основоположним критерієм розмежування досліджуваних адміністративно-правових гарантій було обрано форму реалізації таких гарантій, завдяки чому виокремлено нормативно-правові, організаційно-правові, адміністративно-процесуальні гарантії діяльності релігійних організацій.

5. Розкрито зміст нормативно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Встановлено, що нормативно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні – сукупність правових норм, розміщених у законодавстві України, правових актів, інших нормативних інструментів, які є джерелом фіксації прав релігійних організацій на сповідування, проповідування певної релігії, відправлення релігійних культів, обрядів і церемоній, поширення своїх релігійних переконань, інформування про свою діяльність громадськості, участь у громадському житті, використання засобів масової інформації, створення освітніх установ відповідно до своїх внутрішніх настанов, користування адміністративно-правовим захистом держави; отримання від державних інституцій послуг у адміністративній сфері, здійснення ними легалізаційних процедур, представлення і захисту інтересів віруючих у релігійних питаннях перед органами публічного управління, судовий захист правових можливостей релігійних організацій, адміністративного покарання винних за деліктну поведінку щодо релігійних організацій, визнання незаконними рішень органів публічного управління, які порушують адміністративні права релігійних організацій, припинення діяльності, що створює перешкоди для законної діяльності цих інституцій, адміністративно-правового врегулювання порядку діяльності органів публічного управління й інших суб'єктів щодо реального втілення в життя прав релігійних організацій (Державної служби України з етнополітики та свободи совісті, правоохоронних, судових органів, органів

місцевого самоврядування, Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, тощо). Такі нормативно-правові гарантії фіксують правовий статус релігійної організації, порядок реалізації її прав та механізми протидії їхньому порушенню.

6. Схарактеризовано організаційно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні. Під організаційно-правовими гарантіями діяльності релігійних організацій слід розуміти систему закріплених нормами права специфічних організаційних умов, адміністративно-правових способів, організаційно-правових засобів, спрямованих на забезпечення нормального функціонування цих інституцій в українському суспільстві. Цими гарантіями стають організаційні засади легалізації релігійних організацій, реорганізації та припинення їх діяльності, організаційна діяльність держави і всіх її органів, посадових осіб, інших суб'єктів адміністративно-правових відносин, спрямована на створення належних умов реалізації адміністративно-правового статусу релігійних організацій, прав на збори, мітинги, створення освітніх закладів, засоби захисту, що реалізуються правоохоронними органами, засоби попередження та припинення правопорушень щодо релігійних організацій, організаційна структура та організація реалізації повноважень суб'єктів гарантування діяльності релігійних організацій. Дієвість організаційно-правових гарантій діяльності релігійних організацій є важливою запорукою функціонування цих інституцій в нашій державі. Від їхньої ефективності залежить безпека членів цих організацій та віруючих, можливість реалізації права свободи совісті та віросповідання загалом.

7. Здійснено аналіз адміністративно-процесуальних гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Адміністративно-процесуальні гарантії діяльності релігійних організацій в Україні, як правило, стосуються захисту прав релігійних організацій та вміщують засади, правила, вимоги до захисної діяльності, систему юридичних інструментів, діяльнісних засобів ефективного судового вирішення справ, які пов'язані з порушенням прав релігійних організацій, охороною їх правових можливостей, притягненням до відповідальності осіб, що вчиняють правопорушення щодо релігійних організацій, сукупністю процедурних вимог до учасників правозахисної діяльності. До процесуальних гарантій належать адміністративна та судова процедура оскарження рішень, дій, бездіяльності органів публічного управління, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян, які стосуються діяльності релігійних організацій, процедури провадження за скаргами релігійних організацій, провадження у справах про адміністративні правопорушення щодо релігійних організацій, процесуальний порядок розгляду справ у адміністративних судах, тощо.

8. Визначено поняття, ознаки та здійснено класифікацію суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні. Система органів публічного управління, на яку

покладено гарантування діяльності релігійних організацій в Україні, охоплює органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадські об'єднання. Узагальнивши характеристики органів публічного управління, як реалізують гарантування діяльності релігійних організацій, за сферою реалізації повноважень у досліджуваній сфері, їх можна поділити на тих, які здійснюють гарантування реалізації їхніх прав (Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС)) та гарантування охорони їх правових можливостей (правоохоронні органи, серед яких органи внутрішніх справ, Служби безпеки України, прокуратура, судові органи). Особливо вагомий вплив у сфері адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні здійснюють органи виконавчої влади України. Загалом до суб'єктів системи гарантування діяльності релігійних організацій належать Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС), яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра культури та інформаційної політики, Міністерство юстиції України, правоохоронні органи, серед яких органи внутрішніх справ, Служби безпеки України, прокуратура, судові органи, Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство інфраструктури України, центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах охорони державного кордону та охорони суверенних прав України (щодо забезпечення організації військового капеланства), місцеві держадміністрації в областях і районах, містах Києві та Севастополі та їх підрозділи, органи місцевого самоврядування.

9. Схарактеризовано особливості правового забезпечення функціонування органів публічного управління, судових органів, інших учасників публічно-правових відносин як суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні. Встановлено, що вони наділені повноваженнями і необхідними матеріальними засобами для забезпечення реалізації правових можливостей релігійних організацій, попередження та припинення адміністративних правопорушень, розгляду в адміністративному порядку спорів щодо забезпечення їхніх прав та застосування заходів адміністративного примусу, здійснення провадження за скаргами релігійних організацій тощо. Органи публічного управління, що входять до системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні диференціюються залежно від завдань, на виконання яких спрямовані повноваження (реєстраційні, координаційні; публічно-сервісні; регулятивні; інформаційні; юрисдикційні; правоохоронні); організаційно-правових форм цих органів (органи виконавчої влади, органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, органи місцевого самоврядування); самостійності реалізації функцій держави (власні та делеговані від іншого суб'єкта публічного управління); залежно від

місця органу публічного управління в ієрархії органів публічного управління (вищі органи виконавчої влади; центральні органи виконавчої влади; місцеві органи виконавчої влади; інші державні органи; органи місцевого самоврядування). Можливість прийняття судовими органами рішень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності за дії, що порушують права релігійних організацій, реалізація засобів судового контролю, можливість застосування судових засобів захисту прав релігійних організацій шляхом визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності органів публічного управління, які порушують права релігійних організацій, є запорукою гарантування захисту прав цих інституцій. Наголошено на важливості основних напрямів діяльності інших інституцій щодо гарантування діяльності релігійних організацій в Україні. Серед них Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), самі релігійні організації що в порядку самозахисту впливають на адміністративні правовідносини в релігійній сфері.

10. З'ясовано нові тенденції та напрями посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в сучасних умовах формування громадянського суспільства в Україні та правового прогресу. Зважаючи на чинники формування громадянського суспільства та правового прогресу в Україні основними напрямками посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій визнано наступні: 1) врахування законодавцем нових викликів та загроз, що пов'язані зі сферою діяльності релігійних організацій, при визначенні змісту адміністративного законодавства; 2) розширення адміністративно-деліктного законодавства, що визначає склади адміністративних правопорушень, які посягають на права релігійних організацій; 3) розширення переліку суб'єктів, що засобами адміністративного права гарантують діяльність релігійних організацій; 4) удосконалення організаційної структури органів, що наділені функціями адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій; 5) розширення адміністративно-правових гарантій діяльності закладів вищої духовної освіти в контексті сучасного освітнього законодавства України; 6) посилення адміністративно-правових гарантій функціонування інституту капеланства в Україні; 7) оновлення адміністративно-правових гарантій реалізації права на мирні зібрання в контексті функціонування релігійних організацій.

Обґрунтовано потребу внесення змін та доповнень до таких нормативно-правових актів:

– Кодексу України про адміністративні правопорушення (Глава 14): 1) назву глави 14 КУпАП викласти в такій редакції: «Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, права та свободи громадян, громадських об'єднань та релігійних організацій»; 2) доповнити статтею 182-1 «Порушення права релігійної громади на зміну її

підлеглисті у канонічних та організаційних питаннях, здійснення її діяльності»; 3) доповнити статтею 182-2 «Перешкоджання здійсненню релігійного обряду»; 4) доповнити статтею 182-3 «Відтворення, розповсюдження інформації, що розпалює релігійну ворожнечу та міжконфесійне протистояння»; 5) доповнити статтею 182-4 «Створення переваг та обмежень для громадян, зважаючи на віросповідання та приналежність до релігійних організацій»; 6) внести зміни до статей 221, 255 КУпАП.

– Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII щодо посилення гарантування прав релігійних організацій на тимчасово окупованій території України;

– Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 812, з метою надання повноважень ДЕСС щодо запобігання адміністративним правопорушенням щодо релігійних організацій, складення протоколів про ці адміністративні правопорушення.

Запропоновано створити спеціальний підрозділ ДЕСС, який протидіятиме порушенню прав релігійних організацій, та відповідний підрозділ у структурі МВС, що дав би змогу координувати діяльність Національної поліції України щодо попередження та припинення правопорушень, які виникають у процесі реалізації прав релігійних організацій на вільну зміну канонічного підпорядкування, користування культовими спорудами та втілення земельно-майнових можливостей релігійних організацій, проведення ними масових заходів.

Обґрунтовано сучасні тенденції розширення адміністративно-правових гарантій діяльності закладів вищої духовної освіти в контексті сучасного освітнього законодавства України. Досліджено законодавчі зміни та новації, що дають підстави стверджувати про повноцінне існування адміністративно-правових гарантій діяльності інституту капеланства у ЗСУ та інших військових формуваннях. Наголошено на потребі прийняття Закону України «Про військове капеланство». Визначено потребу оновлення адміністративно-правових гарантій реалізації права на мирні зібрання в контексті функціонування релігійних організацій, прийняття окремого закону щодо мирних зібрань релігійних організацій, який і визначатиме адміністративно-правові гарантії реалізації цього права.

11. Окреслено шляхи модернізації адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні на основі досвіду зарубіжних країн в контексті глобалізаційного виміру: 1) закладення в основу національного законодавства, що регулює діяльність релігійних організацій, міжнародних стандартів функціонування цих інституцій; 2) розширення нормативно-правового гарантування діяльності релігійних організацій під час залучення до гуманітарної роботи, діяльності капеланів, захисту їх прав в

умовах роботи, що пов'язана з ризиком для життя і здоров'я на основі досвіду зарубіжних країн; 3) посилення відповідальності за пропагування релігійної нетерпимості, дискримінації за релігійним принципом, маніпулювання суспільною свідомістю з використанням релігійних переконань, тощо; 4) встановлення обмежень для діяльності тоталітарних та незареєстрованих державою релігійних сект, що справляють деструктивний вплив на суспільство, порушують права віруючих та інших релігійних організацій, визначення критеріїв для віднесення релігійних сект до цього переліку; 5) визначення відповідальності релігійних організацій, що відмовляються вказувати у назві та статутних документах про факт приналежності до материнських релігійних організацій, які знаходяться у державі, що здійснює військову агресію проти України; 6) прийняття нормативно-правового акта, що визначав би принципи не лише повернення вилученого у релігійних організацій радянською владою майна, але й деталізував порядок набуття релігійними організаціями права власності в сучасних умовах, захисту цього майна в умовах зміни канонічної та організаційної підлеглості релігійної організації, можливу діяльність таких інституцій у сферах, що не пов'язані з релігійним контекстом, фінансово-правові аспекти їхньої діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Чернописька В. З. Система адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні: сучасний стан та шляхи удосконалення: *монографія*. Львів: СПОЛОМ, 2020. 424 с.

Рецензія:

Хомишин І. Рецензія на монографію Чернописької Вікторії Зіновіївни «Система адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні: сучасний стан та шляхи удосконалення». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2021. Т. 8. № 1. С. 152–154.

2. Захист цивільних прав, свобод та законних інтересів в умовах суспільно-правових трансформацій: монографія. Буряк Я. Я., Дутко А. О., Личенко І. О., Паньонко І. М., Чернописька В. З. За ред. Паньонка І. М., Личенко І. О. Львів: Інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка». 2018. 248 с.

3. Чернописька В. З., Гарасимів Т. З., Дашо Т. Ю. Громадянське суспільство: правовий імператив сучасності. Монографія. Львів: Растр-7, 2020. 244 с.

4. Milana V. Pakhomova, Svitlana I. Synenko, Taras Z. Garasymiev, Victoria Z. Chornopiskaya, Ivanna A. Polonka. State Administration in the Field of Education of People of the «Third Age» in Ukraine. *Viešoji politika ir*

administravimas public policy and administration. 2020, T 19, Nr. 1/2020, Vol. 19, Nr. 1, p. 78–88.

5. Taras Z. Garasumiv, Viktoriia Z. Chornopyska, Zoryana A. Dobosh, Theoretical, Methodological and Philosophical and Legal Foundations of Research in Legal Science. *ASTRA SALVENSIS*. Supplement No. 1, 2020. p. 253–272.

6. Чернописька В. З. Специфіка канонічно-правового статусу «нової унії» в східних воєводствах Польщі (1923–1937 рр.). *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». 2016. № 850. С. 307–316.

7. Чернописька В. З. Відродження монастирів Студійського уставу в контексті релігійно-культурного життя Східної Галичини (1912–1939 рр.). *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». 2016. № 855. С. 274–281.

8. Чернописька В. Канонічно-законодавча база монастирів студійського уставу: історико-правовий аспект. *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка»*, серія «Юридичні науки». 2017. № 865. С.155–162.

9. Чернописька В. Роль К. Шептицького в розв'язанні церковно-релігійних проблем Східної Галичини у період конфесійно-релігійних трансформацій (1944–1946 рр.). *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка»*, серія «Юридичні науки». 2017. № 876. С.32–39.

10. Чернописька В., Гарасимів Т. Правова інтеграція України у площині глобалізаційного дискурсу. *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка»*, серія «Юридичні науки». 2018. № 889. Вип. 17. С. 198–204.

11. Чернописька В., Лабай М. Моральні засади діяльності інституту адвокатури в Україні та ЄС. *Вісник Національного Університету «Львівська політехніка»*, серія «Юридичні науки». 2018. С.99–104.

12. Чернописька В. З. Проблема формування системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. *Європейські перспективи*. 2018. №3. С. 159–164.

13. Чернописька В. З. Права людини у контексті постмодерного правового світогляду. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. № 911. Вип. 21. С. 105–111.

14. Чернописька В. З. Громадянське суспільство як проблемна категорія філософсько-правового дискурсу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. Вип. 22. С. 115–122.

15. Чернописька В. Проблема дефініції «правових цінностей» у сучасному науковому дискурсі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2020. Т. 7. № 1. С. 89–97.

16. Чернописька В. Онтологічний дискурс правового прогресу як форми суспільного прогресу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2020. Т. 7. № 2. С.127–134.

17. Чернописька В. З. Адміністративна відповідальність релігійних організацій: оптимальні шляхи модернізації національного законодавства. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 83. С.110–117.

18. Чернописька В. З. Адміністративно-правові гарантії діяльності закладів вищої духовної освіти в контексті нового освітнього законодавства України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. №12 (34). Т.1. 2020. С. 30–38.

19. Чернописька В. З. Адміністративно-правові гарантії діяльності інституту капеланства: стан та перспективи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2020. № 46. С. 74–78.

20. Чернописька В. З. Адміністративно-правові гарантії діяльності Всеукраїнської Ради Церков і Релігійних Організацій. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 6. Vol. 1. P. 57–60. (Country: Slovakia)

21. Чернописька В. З. Діяльність релігійних організацій в установах пенітенціарної системи України: адміністративно-правові гарантії. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2020. Вип. 62. С. 250–256.

22. Чернописька В. З. Мирні зібрання як адміністративно-правова гарантія діяльності релігійних організацій. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2020. № 4. Том 2. С. 174–180.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

23. Чернописька В. З. Основні принципи наукового пізнання предмету девіантології як соціальної науки. *Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції*: матер. учасн. наук.-практ. конф.; Львів, 8–9 лютого 2016 р. Львів, 2016. С. 156–158.

24. Чернописька В. З. Інститут капеланства в Україні: сучасні виклики, можливості та перспективи. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України*: тези VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 8 грудня 2016 року). Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2016. С. 243–244.

25. Чернописька В. З. Світоглядний характер філософського осмислення правової дійсності. *Особливості розвитку законодавства України у контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (26 жовтня 2016 р.). Відп. ред. С. В. Губарев, М. І. Кагадій, С.О. Мосьондз, І. С. Тімуш. Київ, – Дніпро: Середняк Т. К., 2016. С. 63–67.

26. Чернописька В. З. Проблема інтерпретації гносеологічних процесів в праві. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції*: Тези доповідей, виступів і повідомлень учасників Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 9 грудня 2016 р.). Львів : Видавництво «БОНА», 2016. С.238–241. (ЛьДУВС).

27. Чернописька В. З. Деструктивність діяльності НРР як наслідок прогалини в праві. *Нормативно-правове регулювання діяльності новітніх*

релігійних рухів і сект: міжнародний досвід та українські перспективи. Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції (30-31 березня 2017 р., Львів). Львів: НВФ «Українські технології», 2017. С. 58–59.

28. Чернописька В. З. Уніоністична діяльність митрополита Андрея Шептицького. *Право та держава у метаантропологічній проекції сучасності*: матеріали учасників заочної науково-практичної конференції (Львів, 27 квітня 2017 р.). Львів: ННПП НУ «Львівська політехніка», 2017. С. 191–194.

29. Чернописька В. З. Природно-правові підходи щодо походження основоположних прав людини. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції*: збірник матеріалів міжнародної конференції. (Львів, 28 лютого 2017 р.). Львів, Навчально-науковий інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка», 2017. С. 614–617.

30. Чернописька В. З. Правові особливості дефініцій «Католицька Церква», «Святий Престол» і «Ватикан». *Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід*: матеріали учасників третьої науково-практичної конференції (Львів, 19 травня 2017 року). Львів: ННШПП НУ «Львівська політехніка», 2017. С.124–127.

31. Чернописька В. З. Роль митрополита Андрея Шептицького у відновленні Студійського чернецтва. *Місцева влада й самоврядування в Україні та державах світу: історія та сучасність (аспекти права)*. На вшанування пам'яті проф. Юрія Панейка: матеріали Шостої Всеукраїнської науково-теоретичної Інтернет-конференції. (30 травня 2017 р.). Вип. 6. Львів: Ліга-Прес, 2017. С. 149–153.

32. Чернописька В. Роль о. Кирила Селецького у поширенні християнсько-правових ідей ГКЦ наприкінці XIX – початку XX ст. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: збірник тез VI Всеукр. наук.-практ. конф. (30 травня 2017 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 140–141.

33. Чернописька В. Правовий дискурс міжнародної правосуб'єктності Святого Престолу. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції*: Тези доповідей, виступів і повідомлені, учасників II-го Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 8 грудня 2017 р.). Львів: ГП «Видавництво «БОНА», 2017. С.235–239.

34. Чернописька В. Філософсько-науковий дискурс дефініції «права» в умовах інформаційного суспільства. *Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції*: збірник матеріалів Всеукраїнської конференції (27 березня 2018 р.). Львів: СПОЛОМ, 2018. С. 624–629.

35. Чернописька В. Тенденції розвитку правової інтеграції в контексті глобалізаційного виміру. *Актуальні проблеми науки і практики у світі євроінтеграції*: Тези Міжнародної науково-практичної конференції / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. А. Янковської. (17 – 18 травня 2018 р.). Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2018. С.243–247.

36. Чернописька В. Адміністративно-правовий статус державного службовця: загальнотеоретичні засади. *Виконавча влада в Україні та інших державах: історія та сучасність (аспекти права)*: матеріали Восьмої Всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції. Наук. інтернет-конференції. (7 грудня 2018 р.). Вип. 8. Терлюк І.Я. (укладач). ІНПП НУ «Львівська політехніка». Львів: Ліга-Прес, 2018. С.61–65.

37. Чернописька В. 3. Громадянське суспільство в контексті модернізаційного дискурсу. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції*: Тези доповідей, виступів і повідомлень учасників II-го Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 7 грудня 2018 р.). Львів : БОНА, 2018. С. 179–182.

38. Чернописька В. 3. Громадянське суспільство: модернізаційний дискурс. *Законодавча влада в Україні та інших державах світу: історія та сучасність (аспекти права)*: матеріали Дев'ятої Всеукраїнської наукової інтернет-конференції (Львів, 31 травня 2019 р.). 2019. С. 235–238.

39. Чернописька В. 3. Права людини: доктринальний дискурс в добу постмодерну. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції*: матеріали доповідей, виступів і повідомлень учасників V-го Всеукраїнського круглого столу (Львів, 9 грудня 2019 р.). 2019. С. 302–306.

40. Чернописька В. 3. Правова інтеграція в контексті глобалізаційного виміру: основні концепти та тенденції розвитку. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*: збірник тез VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 30 травня 2019 р.). 2019. С. 78–80.

41. Чернописька В. 3. Теоретична складність пізнання правового прогресу. *Персоналії українських правників – творців Української державності: історія і сучасність*: матеріали Одинадятої Всеукраїнської наукової інтернет-конференції. Наук. інтернет-конференції. Вип. 11. Терлюк І.Я. (укладач). ІНПП НУ «Львівська політехніка». (29 травня 2020 р.). Львів: Ліга-Прес, 2020. С. 180–185.

які додатково відображають наукові результати дисертації

42. Чернописька В. 3. Релігійна та громадська діяльність блаженного преподобномученика Климентія (Шептицького) (1869-1951 рр.)). Львів: Галицька видавнича спілка, 2014. 304 с.

43. Chornopyska V., Narasymiv T. Anthropology of Criminal Behavior in the European Philosophy in the 16th - 19th centuries. VI Міжнародний

молодіжний науковий форум «*Litteris et Artibus*». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. С. 456–458.

44. Адвокатура: вітчизняний та іноземний досвід організації та функціонування: монографія. І. О. Личенко, О. І. Баїк, В. З. Чернописька, У. П. Бобко, Т. Ю. Дашо. Львів: Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти, 2019. 169 с.

45. Чернописька В. Климентій Шептицький – ігумен Святоуспенської Унівської Лаври. Матеріали Міжнародної наукової конференції до 150-ліття від дня народження блаженного священномученика Климентія (Шептицького) та до 100-ліття перенесення осідку монахів Студійського Уставу до Святоуспенської Унівської Лаври. Упоряд. Ю. Скіра; літ.ред. Г. Дидик-Меуш. Львів: Видавництво «Колесо», 2019. С.157–184.

46. Чернописька В. З., Баран А. В. Міжнародно-правові стандарти соціальної захисту людей похилого віку. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. Вип. 24. С. 61–68.

47. Чернописька В. З. Блаженний Климентій Шептицький як авторитет УГКЦ: аналіз релігійної діяльності. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2020. Вип. 12(28). С. 11–26.

АНОТАЦІЯ

Чернописька В.З. Адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій в Україні. – *На правах рукопису*.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України. – Львів, 2021.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Визначено наукознавчу основу і методологію дослідження адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, сформульовано їх дефініцію, деталізовано ознаки та правову природу. Проаналізовано структуру адміністративно-правового статусу релігійних організацій в Україні, представлено системну характеристику їх адміністративної правосуб'єктності. Здійснено характеристику поняття та складових елементів системи адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні, деталізовано нормативно-правові, організаційно-правові та адміністративно-процесуальні гарантії діяльності релігійних організацій в Україні. Визначено суб'єктів системи адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних організацій в Україні. З'ясовано напрями посилення адміністративно-правового гарантування діяльності релігійних

організацій. Окремо запропоновано авторський підхід щодо внесення змін до чинного законодавства з метою удосконалення сучасних адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні. Обґрунтовано потребу розширення переліку адміністративно караних протиправних деліктів у сфері діяльності релігійних організацій. Розроблено та запропоновано зміни до змісту КУпАП щодо розширення переліку адміністративних правопорушень, що порушують права релігійних організацій. Визначено, що модернізація адміністративно-правових гарантій діяльності релігійних організацій в Україні повинна здійснюватися на основі досвіду зарубіжних країн, серед яких США, Велика Британія, Австралія, Канада.

Ключові слова: адміністративно-правові гарантії, релігійні організації, адміністративно-правові гарантії діяльності релігійних організацій, правовий статус, свобода віросповідання, нормативно-правові гарантії діяльності релігійних організацій, організаційно-правові гарантії діяльності релігійних організацій, адміністративно-процесуальні гарантії діяльності релігійних організацій, органи публічного управління.

АННОТАЦИЯ

Чорнопиская В.З. Административно-правовые гарантии деятельности религиозных организаций в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. – Национальный университет «Львовская политехника» Министерства образования и науки Украины. – Львов, 2021.

Диссертация посвящена комплексному исследованию административно-правовых гарантий деятельности религиозных организаций в Украине. Определена науковедческая основа и методология исследования административно-правовых гарантий деятельности религиозных организаций в Украине. Осуществлено упорядочение научной интерпретации, определение основных подходов к толкованию ключевых терминов и понятий, используемых при осуществлении научного исследования обозначенной темы работы. Основные термины и понятия включают такие категории, как «религия», «религиозная организация», «церковь», «секта» «свобода вероисповедания», «свобода совести», «правовая гарантия», «административно-правовая гарантия», «административно-правовые условия реализации и защиты прав», «административно-правовые средства реализации и защиты прав», «административно-правовые способы реализации и защиты прав». Установлено, что историографическая компонента науковедческой основы охватывает труды отечественных и зарубежных ученых нескольких блоков. В частности, это общие труды исторического, религиозного, пропагандистского контекста, посвященные деятельности религиозных организаций,

формированию новых религиозных организаций. Второй блок – юридические исследования правового статуса религиозных организаций и взаимосвязи религиозных образований и государства в современной Украине, третий блок – труды, касающиеся содержания правовых и административно-правовых гарантий как правового явления и исключительно административно-правовые исследования процесса обеспечения государством деятельности религиозных организаций. Сформулирована дефиниция, определены свойства и детализирована правовая природа административно-правовых гарантий деятельности религиозных организаций в Украине. Установлено, что административно-правовые гарантии деятельности религиозных организаций являются системой специальных административно-правовых условий, способов, средств использования, соблюдения, исполнения, применения правовых норм религиозными организациями в рамках их административно-правового статуса и нейтрализации угроз по их деятельности, предупреждения и пресечения административных правонарушений, другой противоправной деятельности в отношении этих институтов и наказания виновных за их совершение, восстановления их нарушенных прав. Система административно-правовых гарантий деятельности религиозных организаций включает в себя две подсистемы таких гарантий, в том числе гарантии реализации административно-правовых норм, регулирующих деятельность религиозных организаций (использование, соблюдение, исполнение, применение правовых норм религиозными организациями), и гарантии охраны (гарантии надлежащей реализации государством средств и способов предупреждения, пресечения правонарушений в отношении религиозных организаций и наказание правонарушителей за незаконную деятельность в отношении религиозных организаций). Проанализирована структура административно-правового статуса религиозных организаций в Украине. Представлена системная характеристика административной правосубъектности религиозных организаций в Украине, осуществлен научный анализ административно-правовых основ их ответственности. Дана характеристика понятия и составляющих элементов системы административно-правовых гарантий деятельности религиозных организаций в Украине, детализированы нормативно-правовые, организационно-правовые и административно-процессуальные гарантии деятельности религиозных организаций в Украине. Определены субъекты системы административно-правового обеспечения деятельности религиозных организаций в Украине, представлена правовая характеристика органов публичного управления как субъектов системы административно-правового обеспечения деятельности религиозных организаций в Украине, судебных органов и других участников публично-правовых отношений как субъектов системы административно-правового обеспечения деятельности религиозных организаций в Украине. Отдельно предложен авторский подход к определению видов субъектов системы

административно-правового обеспечения деятельности религиозных организаций в Украине. Обоснованы направления усиления административно-правового обеспечения деятельности религиозных организаций в современных условиях формирования гражданского общества в Украине и правового прогресса. Отдельно предложен авторский подход, касающийся внесения изменений в действующее законодательство с целью усовершенствования современных административно-правовых гарантий деятельности религиозных организаций в Украине. Обоснована необходимость расширения перечня административно наказуемых противоправных деликтов в сфере деятельности религиозных организаций, определенных КУоАП, и одновременной декриминализации отдельных составов противоправных деяний, определенных в УК Украины. Разработаны и предложены изменения к содержанию КУоАП относительно расширения перечня административных правонарушений, нарушающих права религиозных организаций. Определено, что модернизация административно-правовых гарантий деятельности религиозных организаций в Украине должна осуществляться на основе опыта зарубежных стран, среди которых США, Великобритания, Австралия, Канада. На основе опыта зарубежных стран в контексте измерения глобализационных процессов предложено обновление отечественного законодательства, приведение его в соответствие с международными стандартами в сфере религиозных отношений.

Ключевые слова: административно-правовые гарантии, религиозные организации, административно-правовые гарантии деятельности религиозных организаций, правовой статус, свобода вероисповедания, нормативно-правовые гарантии деятельности религиозных организаций, организационно-правовые гарантии деятельности религиозных организаций, административно-процессуальные гарантии деятельности религиозных организаций, органы публичного управления.

ANNOTATION

Chornopyska V. Z. Administrative and legal guarantees of the activities of religious organizations in Ukraine. – *Printed as a manuscript.*

The thesis for the scientific degree of Doctor of Law in speciality 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; information law. – Lviv Polytechnic National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Lviv, 2021.

The dissertation deals with the comprehensive study of administrative and legal guarantees of the activities of religious organizations in Ukraine. The scientific basis and methodology of the research of administrative and legal guarantees of activities of religious organizations in Ukraine are determined, the definition is formulated, features is defined. The structure of the administrative and legal status of religious organizations in Ukraine is analyzed. The system

characteristics of administrative legal personality of religious organizations in Ukraine are presented. The characteristic and constituent elements of the system of administrative and legal guarantees of the activities of religious organizations in Ukraine are characterized. Normative-legal, organizational-legal and administrative-procedural guarantees of the activities of religious organizations in Ukraine are detailed. The subjects of the system of administrative and legal guarantees of religious organizations in Ukraine are identified. The directions of strengthening the administrative and legal guarantees of religious organizations is substantiated. The author's approach to introducing changes to the current legislation in order to improve modern administrative and legal guarantees of the activities of religious organizations in Ukraine is proposed. Amendments to the content of the Code of Ukraine on Administrative Offenses concerning the list of administrative offenses that violate the rights of religious organizations have been elaborated and proposed. It is proved that the modernization of administrative and legal guarantees of the activities of religious organizations in Ukraine should be carried out on the basis of the experience of foreign countries, including the United States, Great Britain, Australia, and Canada.

Key words: administrative and legal guarantees, religious organizations, administrative and legal guarantees of religious organizations, legal status, freedom of religion, normative and legal guarantees of activities of religious organizations, organizational and legal guarantees of activities of religious organizations, administrative and procedural guarantees of activities of religious organizations, bodies of public administration.

Підписано до друку 09.03.2021 р.
Формат 60×84/16.
Папір друкарський. Ум. друк. арк. 1,9.
Зам. № 3. Наклад 100 пр.

Надруковано в «Видавництво Людмила».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 5303 від 02.03.2017.
«Видавництво Людмила»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: + 38 050 469 7485, 068 340 8332
E-mail: lesya3000@ukr.net